

PROVET I ORTODOX RELIGION 25.9.2015

BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll och poängsättningar som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

Provet i ortodox religion är till sin art ett mognadsprov med syfte att mäta examinandens allmänbildning dels i fråga om religion, dels i fråga om åskådning, mot bakgrunden av de mål och det innehåll som gymnasieämnet ortodox religion omfattar. I provet bedöms examinandens kännedom om innehållet i lärokursen samt den korrekta och exakta användningen av begrepp som hänför sig till den ortodoxa kyrkan, kristendomen, andra religioner och världsåskådningar. Dessutom bedöms förmågan att kritiskt granska information om dessa, till exempel genom att analysera bilder, statistik och textbaserat material. Ett gott svar är strukturerat och konsekvent till sitt innehåll.

Uppgift 1

Ett gott svar nämner Nya testamentets fyra evangelier och beskriver kort deras innehåll. I svaret ges exempel på hur Jesu livsskeden och undervisning beskrivs på ett grundligt eller motsägelsefullt sätt. I svaret förmår examinanden ställa frågan om Jesu historicitet och evangeliernas beskrivning av Jesus i relation till evangeliernas litterära karaktär och/eller uppkomsthistoria. Ett tre poängs svar gör klart att vi för evangeliernas del har att göra med förkunnelse som tolkar Jesu liv, död och undervisning och inte till exempel med historieskrivning eller levnadsbeskrivning. Ett svar som ger fem till sex poäng kopplar även ihop frågan med evangeliernas uppkomsthistoria, det vill säga med tidpunkten då de skrevs, muntlig/skriftlig tradition, inbördes litterära relationer och/eller litterära särdrag. Ett utmärkt svar förmår presentera evangelierna som en del av den antika litteraturen som inte följer den moderna historieskrivningens principer.

Uppgift 2

Ett gott svar beskriver utgångsläget, nämligen att de ortodoxa efter Finlands krig år 1809 administrativt hörde till Sankt Petersburgs stift under den Heliga synoden samtidigt som Finlands senat beslöt om yttre angelägenheter.

Svaret bör diskutera vilka möjliga följder det ovan beskrivna läget fick. På samma sätt bör svaret även granska den finskhetsrörelse som uppstod i kyrkliga och statliga kretsar och de följder som rörelsens strävanden fick. Lärarseminariet i Sordavala och dess lärare Sergej Okulov spelade här en viktig roll.

Svaret bör nämna tidpunkten för stiftets grundande, dess administrativa centralort och dess första ärkebiskop. Ett gott svar beskriver också ärkebiskopens verksamhet genom att redogöra för hur kyrkans struktur utvecklades (nya kyrkor), för undervisning och finskspråkiga gudstjänster samt för kyrkans och statens relationer.

Ett svar ger 5–6 poäng om det innehåller en närmare diskussion av seminariets, finskhetsrörelsens och den Helige Sergej och Hermans brödraskaps inflytande i saken, samt om svaret räknar upp de orter där det byggdes nya kyrkor. Ett sådant svar granskar även det nygrundade stiftets senare utveckling.

Uppgift 3

Ett gott svar berättar att de unierade kyrkorna, det vill säga de grekisk-katolska kyrkorna, lyder under Påven i Rom och följer den katolska kyrkans läror, med det undantaget att det är tillåtet för präster att gifta sig. Uniaternas gudstjänstliv och kyrkobyggnader följer den ortodoxa kyrkans verksamhet och seder. Man har inte nattvardsgemenskap med den ortodoxa kyrkan. Den största unierade kyrkan finns i Ukraina. Det finns även uniater i Vitryssland, Rumänien och Bulgarien.

Ett svar ger 5–6 poäng om det beskriver när och hur kyrkan ifråga uppstod och mer ingående beskriver kyrkans utbredning. Svaret bör även diskutera begreppskombinationen ”grekisk-katolsk”, det vill säga vad grekisk och katolsk här syftar till.

Uppgift 4

Ett gott svar räknar upp de kloster som verkade före kriget och de platser på vilka de var verksamma. På Finlands territorium handlar det om Sergejs och Hermans Valamo och Arseni Konevitsa vid Ladoga, Lintulas Heliga treenighet på Karelska näset och Trifon av Petsamos kloster på Petsamos halvö.

Svaret redogör i stora drag för de evakueringar som kriget förde med sig, det vill säga för när och vart klostren evakuerades och vem som genomförde evakueringarna. Svaret bör även beskriva den påtryckning Rysslands kyrka utövade på Finlands ortodoxa kyrka år 1945 och särskilt de följder detta fick för Valamo, och hur de upphörde år 1957. Svaret bör i huvudsak behandla Nya Valamo och Lintula klostrets skeden utan att samtidigt förbigå klostren Konevitsa och Petsamo.

Ett svar ger 5–6 poäng om det nämner exakta tidpunkter och orter för klostrens skeden under slutet av 1940-talet och på 1950-talet. Ett dylikt svar beskriver händelserna i Valamo och diskuterar klostrets verksamhet under de senaste åren. I svaret ingår även en motsvarande redogörelse när det gäller Lintula kloster.

Uppgift 5

Ett gott svar beskriver kyrkans uppkomst och hur den ortodoxa kyrkans trosbekännelse definierar kyrkan. Den ena ortodoxa kyrkans karaktärsdrag är att den ortodoxa läran är densamma i alla kyrkor. Däremot finns det skillnader vad beträffar seder och gudstjänstpraxis, kyrkomusik, ikonkonst och kyrkoarkitektur.

Svaret bör definiera begreppet patriarkat och förklara vilka de så kallade gamla och nya patriarkaten är och hur de har uppkommit. De fem gamla patriarkaten bör räknas upp och svaret bör kunna nämna exempel på nya patriarkat.

Ett gott svar definierar också begreppen autokefal och autonom kyrka. På denna punkt bör svaret även räkna upp exempel på dylika kyrkor.

Svaret ger 5–6 poäng om det granskar de gamla patriarkatens inbördes relationer och dagens situation. Vidare bidrar även en beskrivning av de nya patriarkatens uppkomsthistoria, samt omnämmandet av Serbien och Georgien som exempel, till de högre poängen. En exakt förteckning över de autokefala och autonoma kyrkorna ger högre poäng. Svaret bör även diskutera hur EU har påverkat den ortodoxa kyrkan.

Uppgift 6

Ett gott svar slår fast den stora fastans tidpunkt under kyrkoåret och den förberedelseperiod på tre veckor som hör samman med den stora fastan. I svaret beskrivs fastetidens betydelse och syfte.

Svaret räknar upp den stora fastans söndagar i rätt ordning och kan namnge dem. Deras didaktiska budskap beskrivs i allmänna ordalag. Ett gott svar beskriver 3–4 söndagar mer i detalj vad gäller deras innehåll och budskap.

Ett svar ger 5–6 poäng om det beskriver varje söndag, dess betydelse och undervisning ur fastans perspektiv. Om Lazarus lördag kopplas ihop med fastetidens andliga budskap ger detta även tilläggs-poäng. Svaret bör också diskutera den ortodoxa kyrkans själavårdande verksamhet ur fastornas perspektiv och använda exempel från kyrkosång och ikoner.

Uppgift 7

Ett gott svar bör på ett allmänt plan diskutera den betydelse som arbetet har i en människas liv. Dessutom bör svaret granska de senaste decenniernas förändringar vad gäller arbetet både ur den enskildes och ur samhällets perspektiv.

Svarets etiska resonemang bör basera sig på en granskning av den ortodoxa människobilden och öppna upp denna bild. Svaret bör lyfta fram den ortodoxa etikens centrala källor och det etiska tänkandets kännetecken.

Ett gott svar förmår lyfta fram att arbetet som sådant inte bestämmer människans värde och baserar detta ställningstagande på den ortodoxa människobilden. Det att människan är skapad till Guds avbild och i Guds likhet betyder att varje människa är värdefull oberoende av hennes bakgrund.

Ett svar ger 5–6 poäng om det i detalj beskriver vilken innehållslig betydelse den ortodoxa etikens olika källor har haft för kyrkans etik och för ett mer långtgående resonemang kring kyrkans syn på arbetet som en måttstock för människans värde.

Uppgift 8

I svaret definieras vart och ett begrepp klart och kopplas ihop med rätt religion. För en poäng räcker det inte med att man känner igen religionen, utan det krävs också någon slags insikt i själva begreppet. För två poäng krävs det att svaret både identifierar religionen och innehåller en klar begreppsdefinition.

a)

Bar mitzva, ”lagens son” eller ”budets son”, är en judisk högtid och en övergångsrit som firas när en pojke som trettonåring blir religiöst myndig. Han blir då i religiös mening en fullvärdig medlem av samfundet. Han kan delta i gudstjänsten genom att ta på sig bönesjalen för första gången, han får använda bönekapslar när han ber och läsa ur Toran under gudstjänsten.

b)

Dharma är både en hinduistisk och en buddhistisk term. Inom hinduismen betyder den flera saker, såsom levnadsregel, lag eller enbart religion. Dharma står för det levnadssätt och de förpliktelser som var och en har på grund av sin klass (kast och ställning). Inom buddhismen hänvisar dharma till Buddhas undervisning och råd som hjälper människan att nå upplysning. För två poäng krävs det att begreppets betydelse både inom hinduismen och inom buddhismen definieras.

c)

Umma är den islamska gemenskapen. Vanligtvis syftar termen på muslimernas världsomspännande samfund som likväl inte är en konkret organisation. Termen används även när man talar om en bestämd troendegemenskap, vars medlemmar samlas för att be i samma moské.

Uppgift +9

Ett gott svar förmår beskriva huvuddragen i den samhällseliga diskussion som idag äger rum. Svaret granskar berättelsen om hur människan skapades till man och kvinna.

Svaret beskriver den ortodoxa kyrkans syn på äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna och beskriver betydelsen av äktenskapets mysterium. Svaret lyfter också fram att den ortodoxa kyrkan inte känner någon ritual för att kyrkligt bekräfta ett samkönat parförhållande. Med undantag för äktenskapets sakrament, så är ett samkönat parförhållande dock inte ett hinder för att få ta del av andra själavårdande kyrkliga förrättningar. Som exempel kan nämnas välsignandet av hem.

Ett svar ger 5–6 poäng om det i svaret diskuteras vilka utmaningar frågan ställer för den ortodoxa kyrkan i dagens samhälle och till exempel för hur prästerskapets medlemmar förhåller sig i frågan. Till ett sådant här svar hör att det granskar olika kyrkors föreställningar. Om man i svaret har förmått ta i betraktande att prästadömet sakrament förutsätter ett kyrkligt äktenskap mellan man och kvinna så bör detta beaktas i poängsättningen.

Uppgift +10

I ett gott svar kan examinandan läsa kartan: Buddhismen föddes i norra Indien till följd av Siddharta Gautamas upplysningserfarenhet. Buddhismen spred sig till olika delar av Asien särskilt till följd av munkarnas resor. När Buddhas lära spreds till nya miljöer gav detta upphov till annorlunda tolkningar av och betoningar i läran. Läran antog också ofta drag av lokal folketro.

Buddhismens viktigaste skolor är regionalt fördelade. Theravada-traditionen är förhärskande på Sri Lanka och i Sydostasien (Myanmar, Thailand, Laos, Kambodja). Theravada-traditionen kallas också för *Hinayana* ("den lilla vagnen"). Traditionen betonar munklivet och klosterlivet, samt kontemplation som ett redskap för befrielse. I Ostasien dominerar den mångfasetterade *Mahayana*-buddhismen ("den stora vagnen") som betonar riter. Traditionen känner till olika *bodhisattva*-gestalter som hjälper människorna på vägen mot upplysning. Även japanska *zen* räknas till denna gren av buddhismen. *Vajrayana* ("Diamantvagnen") representerar den tibetanska buddhismen. Den har tantriska och schamanistiska inslag.

Buddhismen har alltid anpassat sig väl till olika kulturer och den har också förmått leva jämsides med folketro eller uppblandat sig med den. Under modern tid har buddhismen även spridit sig utanför Asien. Det är inte bara genom migration som buddhismens traditionella former har vunnit insteg i nya miljöer. De buddhistiska meditationsteknikerna har också väckt stort intresse i västländerna. Ibland handlar det om träningsmoment där buddhismen inte längre är så tydlig (t.ex. mindfulness).